

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-1

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 1
Issue 1

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková,
Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík,
Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce
Cover Photography

Želešice. Polotovar sekerky (viz obr. 5, str. 40).
Želešice. Axe blank (see Fig. 5, Pg. 40).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2015
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Resumé

Opava (Kat. Kateřinky u Opavy, Bez. Opava), Fügnerova Straße, Parz. Nr. 388/75. Lausitzer Urnenfelderkultur. Einzelfunde. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. VÁVROVICE, OKR. OPAVA) **„Krásné pole“. Starší doba bronzová. Pohřebiště. Záchranný výzkum.**

Ve dnech 27. 9. 2013 až 28. 7. 2014 byl na katastrálním území Vávrovic, v polní trati Krásné pole, realizován záchranný archeologický výzkum, související s rozšiřováním výrobního areálu firmy Mondelez a s výstavbou nové výrobní haly (více viz oddíl Eneolit).

V průběhu výzkumu bylo mimo jiné prozkoumáno 40 hrobů, které byly zařazeny do starší doby bronzové. Z uvedeného počtu bylo 28 hrobů rozdělených do 2 skupin datováno do epišňůrového kulturního komplexu. První skupina sedmi hrobů se nacházela v severozápadní části hlavní zkoumané plochy. Hrobové jámy měly oválný tvar a byly delší osou orientovány ve směru západ-východ. Na dně hrobové jámy byl vždy uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihozápadu. Hrobovou výbavu tvořila nejčastěji jedna keramická nádoba zdobená otisky kroucené šňůry, která byla doplněná o štípanou industrii v podobě silicitového hrotu šípů, nebo kamenného sekeromlatu. V jednom hrobě byl zjištěn kroužek ze zlatého drátu o průměru 1 mm. Popsané hroby lze na základě získaných nálezů zařadit do skupiny Chłopice-Veselé.

Druhou skupinu tvořilo 21 kostrových hrobů, rozložených zhruba uprostřed hlavní zkoumané plochy, při jejím východním okraji. Hrobové jámy měly obdélný až oválný půdorys a byly orientovány delší osou ve směru sever-jih. V hrobové jámě byl vždy uložen jeden jedinec ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu. Pro tuto skupiny hrobů byla typická velice chudá, nebo žádná hrobová výbava. Pouze v jednom případě byla získána keramická nádoba zdobená otiskem kroucené šňůry. Z několika hrobů pochází keramický přeslen, kostěný korálek nebo silicitový úštěp.

Obě skupiny zkoumaných hrobů byly od sebe vzdáleny zhruba 80 metrů.

Do starší doby bronzové byla datována také skupina 12 hrobů, které bylo možné na základě rozboru materiálu získaného z hrobových jam datovat do únětické kultury.

Mimo výše popsané bylo na lokalitě zkoumáno sídliště kultury nálevkovitých pohárů, hroby kultury se šňůrovou keramikou a kultury zvoncovitých pohárů (viz oddíl Eneolit). Dále také jeden hrob ze střední doby hradištní (viz svazek Středověk a novověk).

Jindřich Hlas

Resumé

Opava (Kat. Vávrovic, Bez. Opava), „Krásné pole“. Ältere Bronzezeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

OSEK NAD BEČVOU (OKR. PŘEROV) **„Nadmlýnice“. Nitranská kultura, KLPP. Pohřeb, sídliště. Záchranný výzkum.**

V lokalitě Osek nad Bečvou 2 v trati „Nadmlýnice“ proběhly v období od října 2012 do listopadu 2014 záchranné archeologické výzkumy, jejichž podnětem byla výstavba dálnice D1–0137 v úseku Přerov – Lipník nad Bečvou. Lokalita se nachází v mírně zvlněné krajině omezené úpatím Oderských vrchů na severu a inundací řeky Bečvy na jihu. Zkoumaný úsek leží na severním svahu protáhlého kopce orientovaného ve směru východ-západ, od severu i východu ohraničeného údolím potoka Lubeň, od jihu údolím řeky Bečvy a novodobě násypem kolejové trati. Lokalita je identifikována na mapě ZM ČR 1:10 000, list 25-13-03, těmito koordináty: 342 mm od západní sekční čáry (ZSČ) a 158 mm od jižní sekční čáry (JSČ), 341 mm od ZSČ a 165 mm od JSČ, 376 mm od ZSČ a 199 mm od JSČ, 380 mm od ZSČ a 194 mm od JSČ. GPS souřadnice (WGS-84): 49°31'2.282"N, 17°30'45.308"E; 49°31'3.482"N, 17°30'45.221"E; 49°31'15.427"N, 17°31'0.359"E; 49°31'14.859"N, 17°31'1.176"E. Nadmořská výška lokality je 234 – 258 m.

Záchranné archeologické práce na lokalitě v Oseku nad Bečvou byly zahájeny v říjnu 2012 a jednalo se o průzkum lokality prováděný pomocí menší sítě ručně skrývaných sond, s cílem zjištění stratigrafických podmínek na vytýčeném úseku stavby. Následně práce pokračovaly strojovou skrývkou lokality a pravidelným archeologickým výzkumem. Sondáží a navazujícím výzkumem se podařilo odkrýt v prostoru budoucí dálnice několik skupin objektů z různého období pravěku. Celkově bylo rozpoznáno a prozkoumáno 217 archeologických objektů.

Nejpočetněji byly zastoupeny nálezy z pozdní doby bronzové spadající svým stářím do starších fází kultury lužické. Mezi archeologickými objekty se objevily zbytky konstrukcí, které můžeme pova-

žovat za pozůstatky hospodářských staveb. V menším počtu byly objeveny objekty a movité reliкty, které lze označit za stopy nadzemních domů, či sídlištních jam. Mezi zajímavé objekty určitě patří nálezy tří „ohrad“, tj. zbytků kruhových žlábků, jejichž funkce není jasná. Mohlo by se jednat o pozůstatky ohrad pro ustájení dobytka. Nejlépe prozkoumaný z těchto žlábků byl objeven na svahu poblíž potoka. Objekt byl prozkoumán jen z části, jednak kvůli nekompletnímu dochování, jednak kvůli přesahování ramen žlábků mimo prostor stavby. Zřejmě se jednalo o objekt kruhového tvaru s prostorem brány/vstupu, který se podařilo výzkumem zachytit a který ústí směrem k potoku. Zdokumentovaná ramena žlábků představují v podstatě několikametrové fragmenty, které byly zahlobené cca 0,10 m až 0,15 m do podloží. V místech, kde byl žlábek zapuštěný jen do kulturní vrstvy, se jeho stopy nedochovaly. Podle dochovaných úseků se lze domnívat, že se jednalo o nepříliš široký tvar, cca 0,30–0,40 m, s plochým dnem a jeho celkový průměr byl vypočítán na cca 80 m. Z prostoru ohrady směrem k potoku směřovala upravená přírodní rýha, která zřejmě plnila funkci přístupové cesty spojující ohradu či celé sídliště s údolím potoka. V zásypu rýhy byl odkryt velmi početný soubor keramických zlomků, zvířecích kostí a kamenné zlomky různého druhu a velikosti. Nečekaným nálezem byl objev fragmentu lidské lebky s uměle oddělenou týlní částí a s otvorem ve vrcholové části, která se do zásypu rýhy dostala pravděpodobně spolu s ostatním materiálem během zániku osady. Další dva kruhové tvary byly odkryty ve vzdálenosti cca 200 m východním směrem od potoka. V jejich blízkosti se nacházely i zbytky dvou kúlových staveb, jednoho obydlí (?) čtvercového tvaru o rozměrech cca 4,5×4,0 m a další stavby o rozměrech cca 9,0×4,5 m, které byly v superpozici s jedním ze žlábků.

Na východní straně zkoumané plochy byly zachyceny nejdříve sondami, později podrobnějším výzkumem hluboké přírodní (?) rýhy, které měly průběh buď vrstevnicový (objekty č. 141 a 149) nebo poledníkový (objekt č. 78). Hlubší objekt č. 78 byl prozkoumán široce založenými sondami, které místy dosáhly hloubky 3 m, ovšem dno objektu se nepodařilo zachytit. Objekt byl zkoumán ve své horní části, u jižního okraje plochy výzkumu. Jáma objektu začínala pravidelným oválným výkopem a po svahu kopce směřovala k údolí potoka, kde se ztrácela u severního okraje plochy výzkumu v záplavových vrstvách potoka. Ze zásypu objektu a hlavně z jeho horních vrstev byl vyzvednut soubor keramických zlomků, drobků mazanice a zvířecích kostí, datovaných do pozdní doby bronzové. Interpretace vzniku a funkce objektu není jasná, možná se jednalo o přírodní (dnes zaniklý) pramen využívaný v pravěku jako

zdroj vody, v dnešní době se však ve výkopu objevovala pouze spodní či dešťová voda. Mohl by to naznačovat objev objektu č. 213, který byl spojený úzkým kanálem s objektem č. 78. Oba objekty ležely ihned vedle sebe, avšak jejich přesnou vzájemnou stratigrafii se prozatím nepodařilo prozkoumat. Z objektu č. 213 pochází velmi bohatý soubor keramických stěpů, dokonce celé exempláře džbánek, také mazanice, zvířecí kosti i ojedinělé bronzové předměty. Střední část objektu vyplňovala silná vrstva popelovité hlíny s uhlíky. Lze soudit, že se jednalo o výrobní objekt, ve kterém k pracovnímu procesu bylo zapotřebí pravidelného přítoku vody dodávaného z objektu č. 78. Poblíž objektu 213 byly objeveny východní okraje objektů 141 a 149 o vrstevnicovém průběhu, které pokračovaly západním směrem k údolí potoka. Všechny objekty (78, 141, 149 a 213) tvořily v těch místech systém příkopu, který mohl mít zároveň i ochrannou funkci.

V místech, kde svah terasy přechází v širokou plošinu rozloženou nad údolím potoka a od východu chráněnou proti povětrným podmínkám na temeni kopce, zřejmě ležela vlastní osada lidu popelnicových polí. Výzkumem zde byla prozkoumaná kulturní vrstva silná cca 0,40 m, ze které byl vyzvednut bohatý soubor nálezů. Ve vyzvednutém materiálu převažují keramické stěpy, četné fragmenty mazanice, zvířecích kostí a kamenů. Ty byly jak neopracované, často v podobě přepálených zlomků, tak i fragmenty zrnitěrek či roztěračů. V kulturní vrstvě se podařilo zachytit výkopy kúlových jamek a také menších sídlištních objektů. V jižním cípu menší zatáčky, budoucího dálničního odpočívadla, bylo odkryto několik větších koncentrací mazanice a sídlištních jam. Ze stejného místa pochází objev několika skrumáží keramiky (obr. 14), uložených na podloží a přikrytých kulturní vrstvou. Mezi stěpy se objevila i výlevka, resp. fragment nádoby ve tvaru hlavy býka s malým otvorem vedoucím skrz zužující se hlavičku. Celou situaci lze interpretovat jako pozůstatky nadzemní stavby, ze které se nedochovaly konstrukční prvky. Při skrývce kulturní vrstvy v prostoru zatáčky byl odkryt i hliník, který byl na základě keramických zlomků datován do kultury s kanelovanou keramikou (viz oddíl Eneolit).

Přibližně 20 m východně od prostoru „zatáčky“, u jižní hrany plochy výzkumu, se podařilo během ruční skrývky, nejdříve ještě v kulturní vrstvě, odkryt dvě bronzové záušnice a několik hůře dochovaných kostí dítěte. Následné snižování vrstvy odkrylo půdorys hrobové jámy (obr. 15). V hrobovém celku se kromě zmíněných kostí dítěte a bronzových šperků v horní části našly kosterní pozůstatky dalšího dítěte, uložené přibližně v polovině hloubky hrobu. Na dně hrobové jámy byla vyzpreparována kostra dospělé ženy s četnými milodary.

Hrobová jáma i kostra uvnitř byly orientované podél osy východ-západ. Kostra ženy ležela na levém boku s hlavou na východ. Jako milodary zemřelé byly do hrobu uloženy tři nádoby. V prostoru nohou se nacházela mísa s původně masitým jídlem (uvnitř nádoby se dochovaly zvířecí kosti) a dále menší džbáněk; bronzové šídlo a dva menší kostěné nástroje byly uloženy v okolí pasu před trupem; bronzová dýka s pohárkem se nacházely uložené za zády mrtvé a z prostoru nad hlavou pochází tři bronzové jehlice a čtyři jantarové korálky. Dalších pět jantarových korálků bylo nalezeno u kostí trupu. Pohřby zachycené při výzkumu hrobové jámy náležely třem jedincům, a to dvěma dětem, s odhadem dožití věku dva (pohřeb 802), respektive tři roky (pohřeb 800). Na dně hrobové jámy byl uložen ženský pohřeb 801 s odhadem dožití věku spadající do intervalu 35 až 44 let, odhad výšky postavy činí 161,31 cm ($\pm 4,49$ cm). Pánevní kosti ženy nesou stopy poporodních změn. Na skeletu byly zaznamenány stresové patologické ukazatele mající souvislost s nedostatečnou výživou v dětském věku (lineární defekty na zubní sklovině) a dále tzv. *cribra orbitalia* na stropech obou očí. Jedná se o pórovité struktury, jež vznikají jako důsledek fatálního nedostatku vitamínu C, většinou však jde o deficienci železa v potravě či jeho malabsorpci v důsledku střevních onemocnění; tyto jevy mohou též vznikat při dlouhodobém hladovění. Zachyceno bylo dále zrcadlově lesklé obroušení kloubních ploch levého loketního a pravého i levého hlezenního kloubu jako důsledek artritických změn v kloubech (paleopatologický ukazatel označovaný jako eburnizace). Fyzické trauma bylo zjištěno na levé klíční kosti. Jedná se o dislokovanou, kompletně zhojenou zlomeninu s apozičním srůstem (během hojení došlo k výraznému zkrácení o 27 mm). Mechanismem vzniku traumatu bývá nejčastěji nepřímý pád na rameno, bok, záda, či přímý úder na horní hranu ramene. Následkem špatného zhojení došlo k omezení hybnosti v ženině ramenním kloubu, a to zejména v rozsahu pohybů při předpažení, vzpažení a rotačních pohybech. Zranění se zřejmě projevilo i na fyziognomii ženy, ramenní kloub byl výrazně přimknut k tělu. S největší pravděpodobností se jedná o nitranský pohřeb se silnými únětickými vlivy. Poloha kostry odpovídá nitranskému ritu, keramické nádoby mají ovšem analogie ve staroúnětické keramice.

Arkadiusz Tajer

Resumé

Osek nad Bečvou (Bez. Přerov), „Nadmlýnice“. Nitra Kultur, Lausitzer Urnenfelderkultur. Grab, Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 14. Osek nad Bečvou. Zrekonstruované nádoby.
Abb. 14. Osek nad Bečvou. Rekonstruierte Gefäße.

Obr. 15. Osek nad Bečvou. Hrob ženy.
Abb. 15. Osek nad Bečvou. Der Frauengrab.

PLAVEČ (OKR. ZNOJMO)

„Bažant horní“. Mladší doba bronzová. Depot. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Jihomoravské muzeum ve Znojmě.

Místo nálezů se nachází u obce Plaveč (okr. Znojmo) na parcele č. 2048/1, v bodu na souřadnici S-J-TSK 48.9264589 N:16.0716031 E.

V květnu a červnu roku 2014 proběhl záchraný archeologický výzkum spojený s výstavbou nové kanalizace pro obec. Skryta byla trasa vedoucí podél pravé strany komunikace č. 399 z obce Plaveč do obce Únanov. Porušená archeologická situace byla zachycena za použití detektoru kovů nedaleko Božích muk (p. č. 2048/1, k. ú. Plaveč). V pravděpodobné sídlištní jámě, jejíž maximální hloubka se pohybovala kolem 80 cm, byl vedle charakteristického sídlištního